

T A R İ H VESİKALARI

Sayı : 2

Ağustos 1941

Cilt: I

MUSTAFA REŞİT PAŞANIN PARİS VE LONDRA SEFARETLERİ ESNASINDAKİ SİYASİ YAZILARI

III

Devletlû inayetlû atufetlû veliyyünniam maali himem efendim hazretleri [1]

Bündan akdem Zemondan takdim olunan maruzatı bendegâneme cevaben tarafı bahirüşşerefi hazreti sedaretpenahiden ve canibi maali menakıbı hazreti riyasetpenahiden ihsan buyrulan emirnameler ile bazı hususat ve ifadatı mutazammın geçen rebiülâhırın yirmi sekizi tarihiyle keremnamei samileri işbu mahı cümadelûlânın yirmi beşinci günü cümleten yedi beñdegâneme vâsil olup sureti iş'arı valâları rehini iz'anı muhlisi velâ siyret ve bu veçhile sıkça sıkça tahrirat irsaline masruf buyrulan himemi samiyeleri baisi envai memnuniyet olmağla tezayüdü ömrü rifatleri ediyei hayriyesi tekrar kılınmıştır. Maali iş'arı valâlarından müstefad olduğu ve burada dahi istima kılındığı üzere Suriye keyfiyeti zahiren bitmiş suretinde ise bundan sonra Mehmet Alinin Beriyyetüşşam tarafını istediği usulde kullanamayacağı ve kendisinin evvelki haysiyyeti kâzibesi kalmıyarak bundan böyle daima tenezzülde olacağı buralarda dahi söylenmektedir. İş'arı samileri veçhile İskenderiyede olan İngiliz konsolosu Campbell 'in Mehmet Ali ile beraber bulunmasından dolayı Devletlû Namık Paşa Hazretleri tarafından Londrada icabına göre söz söylenmek vakıâ pek münasip olmağla tesiri ağılebi memuldür; ve mücerred keramatı bahirei hazreti hilâfetpenhai asarı celilesinden olmak üzere Avrupalûnun Mehmet Ali hakkında itimatları değışmeğe başlayup galiba buraya ve Londraya süfera irsaline erzan buyrulan rağbeti seniyyei cenabı mülûkâne dahi buralar ahalisinin celbi kulûbunu müstelzim olduğundan şu aralık gazetelerde Saltanatı Seniyyenin lehine ve Mehmet Alinin aleyhine sözler yazılmıya başlamış olmağla inşaallahütealâ bundan böyle Devleti Aliyyeye nafi daha nice sözler yazılarak refte refte ezhanı nasın bütün bütün Mehmet Ali tarafından tagyiriyle hakikati hali kabulleri hâsıl olması mümkinattan gibi görünmektedir; ve elhaletühazihi burada Cezayirli Osman

[1] - Başvekâlet arşivi 153 numaralı sandık - halledilmiş şifre.

Hocazade Hamdan Efendi [1] namında ulemadan ve müsin ve her bir ahvale vukufu bir adem bulunup bir kere görüşülerek şimdilerde kendisiyle sıkça sıkça ve açıktan açığa mülâkat olunmak Fransalunun şayet ruunetlerini müstelzim olması vâhimesine mebni Cezâyire dair malûmatı vakiasını tahriren bildirmek ve bazan dahi gizlice gelmek üzere söyleşilmiş ve fi nefsilimir her bir şeye vâkif adem olmasıyla malûm ve mazbutu olan mevadı biletraf yazıp göndermeğe başlamış olmağın bundan sonra suretleri tarafı devletlerine dahi gönderilecektir; ve buraya vürudu acizanemde vukuatı haliyyeye tahsili vukuf olunmak için Moniteur tabir olunur resmî Fransa gazetesiyle anı musaddik olan Courier français ve bunlara muarız olarak Débats dedikleri meşhur gazetelerin üçer aylık olarak iktiza eden akçeleri verilüp külle yevmin gelmek üzere rabıta verilmiş olup eğerçi bunların her bir yazdıkları şayanı itimat değil ise de bazı şayestei dikkat şeyler dahi bulunduğundan mütaleası faideden hali olmamağla her posta ile takım takım irsal olunması muvafık iradei seniyye buyrulur ise iş'arı menutı himmeti behiyyeleridir: ve Trablusgarpte olan Yusuf Paşanın [2] kaynı حسون الدغيس Hüseyin nam kimesne bir müddet-tenberi Londrada eğlenüp bu defa Parise vürud ederek mumaileyh Namık Paşa Hazretleriyle ve bendeniz ile bilmülâkat Trablus memleketinin ihtilâli İngilterelûnun bazı ümide düşmesinden dolayı orada bulunan konsoloslarının ifsadından ve mumaileyh Yusuf Paşanın hafidi olup harici memlekette bulunan Mehmet Beye ianesinden neş'et etmekte olmasıyla kendisi Londrada konsolosu mersumdan istikâ etmiş ise de pek ziyade tesir etmiyerek İngilterelû canibinden bu hususta bitaraf olduklarına ve konsolosun o misillû harekâtına rızaları olmadığına dair sadece cevap ile savuşturmuş olduklarından şimdi paşayı mumaileyh hazretleri tarafından resmen ifade olunmasını rica ve kendisinin dahi tekrar Londra'ya gideceğini inba ederek bu suretle bütün Trablus ahalisi mumaileyh Yusuf Paşanın oğlu Ali Beyden hoşnud olmasıyla Trablus eyaletinin ana tevcihi ilân buyrulsa derhal ref'i ihtilâl mümkün olacağını dahi söylemiş ise de mumaileyh Ali Bey bunun hemşire zadesi olmak hasebiyle sıhhate pek te ırza olunamayacağından başka tasmini azli muktezasınca Trablus eyaleti tevcihi maddesinin icabı icra buyurulacak olduğundan merkumun ana dair malûmatı ahkâmsız olmakla ifadatı cevabı münasip ile savuşturulmuş olup fakat İngiltere konsolosunun orada vazifesinden hariç şeylere tasaddisi

[1] - Osmanlı valilerinden olup Mir'atı Cezayir ismindeki eserin müellifi Ali Rıza Paşanın babasıdır.

[2] - Karamanoğlu Yusuf Paşa, Trablusgarp valilerindedir; bak: Sicili Osmanî cilt 4 - sahife 673.

her halde muzır ve uygunsuz olmak hasebiyle mumaileyh Namık Paşa Hazretleri bimennihi taalâ kariben vürutlarında bu hususu dahi söylemek üzere karar vermişlerdir; ve hâkipayı hazreti riyasetpenahiye olan arizai acizanemde iş'ar olunduğu üzere ikameti çakeranem için konak tehiyye olunduğunu Fransa kiralı cenapları bizzat beyan idüp zikrolunan konak gayet büyük ve rabitalu olarak deruni dahi buraca kullanılan eşya ile ziyadece tezyin olunmakta olduğu sonradan ihbar olunmuş olup eğerçi bu suret tarafı eşrefi hazreti şehinşahiye hürmet ve riayet kabilinden ise de bunların bu makule şeyleri Devleti Aliyyeye zimmet kaydederek maslahata gelince ağırca davranmaları hatırası hatıra gelmekle bu vâhi-meyi def için baştercüman Jouannin'e bilmünasebe konak suhbeti açılıp mukaddema tarafı Saltanatı Seniyyeden Fransa süferasının ikametleri için sefarethané ihsan buyurulmuş olduğuna mukabil burada dahi Devleti Aliyye elçilerine ve maslahatgüzarlarına konak tahsis olunageldiği mesbuk olduğundan resmen konak istidasına istihkakımız olacağı bu tarafa azimetimiz esnasında bazı erbabı vukuf tarafından ihtar olunmuş ise de sayei şevketvayei hazreti şehinşahide bu makule şeyleri lisana almaklığı bir veçhile yakıştıramadığımızdan külliye sarfınazar olunmuş iken Fransa devleti kendiliğinden olarak âdeti kadîmesini icra etmiş oluyor yollu ifade ile bu hususun bir ihtiramı zaide ad olunamayacağı anlaşılmıştır; ve sayei mealî vayei hazreti hilâfetpenahide anların ikramına mukabil tarafı çakeriden dahi Général Guilleminot'ya ve mülâkat resmînde bulunan teşrifatçı makamında olanlara ve mersum baştercümana münasip hediyeler verilip bundan sonra dahi iktıza edenlere verilecektir. Bu defa Rusya devleti elçisi Boutenieff cenapları Derisaadete gelmiş olduğundan anınla Fransa ve Avusturya elçilerine tarafı çakeriden birer mektup irsali münasip mütalea olunarak bittahrir savbı samilerine gönderilmiş olmağla hakipayı cenabı riyasetpenahiden bilistizan muvafıkı iradeleri olduğu halde mahallerine irsali inayeti aliyyelerine mütevakkıftır. İşbu iş'aratı vakıai acizanem bir esaslı maslahat üzerine değil ise de memurini Devleti Aliyyeye göre kâffe vukuat ve mesmuatı bildirmek farizai zimmet olduğundan beyan ve izbare mübaderet kılındığı inşaallahü taalâ malûmu samileri buyruldukta her halde savbı bakahahî teveccühatı behiyyeleriyle meşmul ve mübahî buyrulmak babında lütufu ve irade gümâştei şimeî mekârim-adeleridir efendim.

29-Cümadelâ 1250

Mustafa Reşit

IV

**Parise memur Amedci Efendi bendeleri tarafından
bu defa hurufu mâhude ile varid olan
tahriratın hallidir. [1]**

Badelelkap :

Mukaddemce hakipayı veliyyünniamilerine beyan ve iş'ar olunduğu üzere ikameti acizanem için Fransa devleti tarafından sefarethane tahsis kılınmış olduğundan işbu şehri şerifin yedinci günü naklolunarak izharı memnuniyeti mutazammın umuru ecnebiyye ministrosu cenapları canibine bir kıt'a resmî takrir gönderilmiş olmağla sureti manzuru alileri buyurulmak için takdim kılındığı.

Geçende takdim kılınan arizei übeydanemde tahrir ve tezekkür olunduğu veçhile Cezayir maslahatına dair Rusya devleti elçisi cenaplariyle beynimizde bazı mertebe müzakere cereyaniyle ilânı memuriyet hususunun on beş yirmi gün dahi tehirine karar verilmiş ve müddeti mezkûre dahi hulûl eylemiş olduğundan bu defa dahi elçii mumaileyh cenaplariyle bilmülâkat izharı memuriyete ne veçhile teşebbüs ve iptidar olunması sureti ledelistifsar kendisinin bir iki gün zarfında İskenderiyeden aldığı havadislere göre Mehmet Ali şu aralık Saltanatı Seniyye aleyhine imâl etmek niyyeti fasidesiyle tedarikâtı harbiyyeye iştigal etmekte olup eğerçi anın bu güne hareketi vukuunda düveli bahriyye tarafından kendü haline bırakılmıyarak men'ine müsareat olunacağı meczumu ise de vaktü hale nazaran bu Mısır keyfiyeti büyücek bir maslahat olup Cezayir maddesi ana nisbetle küçük kalıp her ne vakit olursa anın davasına mübaşeret olunmak mümkün olacağına binaen şimdi şu Mısır keyfiyeti gereği gibi anlaşılncıya değin on onbir gün dahi Cezayire dair olan maslahatın ilân olunmaması münasip olacağını gayet hafi ve mahremane olarak beyan etmiş olup çünkü buraya vürudu çakeranemden beru Avrupalûnun Devleti Aliyye hakkında olan zümü itikatlarını tahkik etmekten hali olmadığımızdan şimdiye kadar vaki olan tahkikat ve mesmuatı ubeydaneme göre velinimeti âlem ve şehinşahı dârâ hadem Efendimiz hazretlerinin müceddidiyeti şahane ve measiri celilei padişahaneleri bütün Avrupalûnun malûmu olduğundan bu bapta bir gûna itiraza kat'a mecalleri yoğise de Rum fesadının bidayeti zuhurundan beru bir canipten Yunanlılar kendü meramlarını ve bir taraftan dahi Mehmet Ali kendi efkârı atlasini terviç için

[1] Mesaili siyasiye - Fransa kartonu 10 No. lı evrak melfuflarından tarihsiz şifre halli.

burada ve Londrada envai hilelere teşebbüs ve gazetecileri celp ile Saltanatı Seniyyeye türlü şeyler azvü isnat ederek Avrupalünün tağyiri itikadına çalışmış olduklarından tarafı Devleti Aliyyeden dahi şimdi bilmukabele tariki bulunarak mümkün mertebe halkın ezhanını celp ve teshire mübaşeret ile beraber bir taraftan dahi mesalihi Devleti Aliyyeye bakılmak hayırlı olacağına ve bu günlerde Courier français tabir olunur millet gazetecisinin bilvasıta celbi suretine çalışılmakta olduğuna mebni beş on gün kadar ahalinin medayihî seniyyei hazreti cihanbani ile kulakları doldurulduktan sonra ilânı memuriyet olunmak nezdi bendegânemde evlâ ve ercah göründüğü halde elçii mumaileyh cenaplarının dahi ber minvali meşruh ifadeti vaki olmuş olduğundan işbu tasavvuratı acizanem beyan olunmuş mücerred kendü ihtarına ittiba suretiyle tehiri maslahata muvafakat gösterilmiş ve umuru ecnebiyye ministrosu tehhül galesini itmam ile henüz sayfiyesinden avdet eylemiş olmağla inşaallahütaâlâ bu gün yarın mülakat olunarak Mısır maddesine dair her ne suret istikşaf olunabilir ise derhal savbı savap nümâyî veliyyünniamilerine iş'ar olunacağı ve burada olan Nemçe elçisi ile dahi Cezayir maslahatına dair bazı mahremane müzakere vaki olarak elçii mumaileyh şimdi Cezayir maddesinin sırası değildir, ve bu aralık izharı memuriyete mübaderet olursa ihtimal ki verecekleri cevap maslahatın ilerisine dahi muzır olur, demiş ise de tarafı ubeydanemden elhaletü hazihî Fransalû Cezayirin nizamatiyle işgalini gazetelerde ilân etmekte ve Devleti Aliyye sefiri dahi burada ikamet etmekte iken Cezayir hakkında hiç ses çıkarılmaması maslahatça muzır olmaz mı, denildikte teslim etmiş olup Rusya elçisi mumaileyh cenaplarının dahi şimdiki halde muradı bütün bütün tehiri sureti olmamağla bitevfikihi taalâ işin gelişine göre hareket olunarak keyfiyetin tahririne müsareat olunacağı ve bu aralık çıkan gazetelerin ikisinde Mehmet Alinin harekâtı rediesini ima eder bazı sözler olmağla malûmu alileri buyurulmak için leffen takdim kılındığı ve Takvimi Vakayii seniyyenin türkisi atüfetlû Rifat Beyefendi bendeleri tarafından gönderilmekte ise de fransızcasının nakil ve hikâye tarikiyle buralarda olan gazetelere derci münasip olacağından inşaallahütaâlâ celp olunmak üzere olan gazeteciye verilip iktıza eden mahalleri bastırılmak için türkisiyle beraber daima birer kıt'a dahi fransızcasının irsalî hususî emir ve tenbih buyurulmak menutu iradei behiyyeleri idüğü ve Rusya elçisi mumaileyh cenaplarının Mısır valisine vaki olan ifadesi derhal atufetlû Namık Paşa hazretlerine iş'ar olunduğu beyaniyle.

V

Atebei bülend mertebeli veliyyünnamilerine maruzu çakeri keminelidir ki [1]

Malûmu veliyyünnamileri buyurulduğu üzere çakerlerine ihsanı humayunu hazreti şahane buyrulan iki yüz elli bin kuruşun yüz bin kuruşu tanzimi levazımı seferiyye zımnında nakten ita buyrulmuş olduğundan anınla elzem olan eşya ve bazı hedaya tanzim ve etba harcirahı ve Belgrada kadar yol masarifi gibi şeyler rüyet ve tetmim olunarak Miloşun [2] verdiği akçe ile Belgrat muhafızı devletlû Vecihi Paşa hazretleri tarafından hedaya baha olmak üzere verilip sefaret masrafı defterine kaydolunan altı bin kuruş ve yüz elli bin kuruşluk poliçeden Viyanada ahz olunan elli bin kuruşun topu yüz bin kuruş demek olarak bununla dahi nezdi çakeranemde mahfuz olan deftere yegân yegân septü beyan olduğu üzere yolda rükûp olunmak için bizzarure mubaya olunan üç adet kalıska ve bir adet yük arabası bahaları ve karantina masrafı ve tâ Parise gelince posta ücreti ve araba tamirâtı ve Beçte müddeti ikamette ve yollarda sair tevakkuf ve beytutet olunan mehallerde mekûlât masrafı ve otel tabir olunan han kiraları ve Zemondan Beçe kadar mihmandarın avdet masrafı gibi şeyler idare olunmuş ve Parise vurudu çakeranemde dahi Derisaadette mukim bezirgân Alléonun burada şeriki olan ايدرى قوتى [3] nam bezirgâna havale buyrulan yüz bin kuruştan harç ve sarf olunmağa bed' kılınmış olup eğerçi yolların ve buranın masrafı keyfiyetine mebni esnayı rahta posta ücreti ve bir hayli akçe kesdiğinden maada farazâ sabahleyin bir mahalde bir şorba ve bir yumurta yenecek olsa üç dört yüz kuruş ve bir mahalde bir gece beytutet ile bir kaç türlü taam yaptırılacak olur ise anın masrafı ve gerek oda kirası için bin kuruştan bin beş yüz kuruşa kadar ve bazı yerlerde dahi ziyade talep ve ahz olunmuş ve her ne kadar tenziline ısrar olundu ise dahi bunların bir lâkırdı söyleyip andan dönmemek âdetleri olduğundan çaresi bulunamamış ve araba tamirâtı bir şey demek değil iken ana dahi altı yedi bin kuruş akçe vermiş ve hattâ garaipten olarak Fransa ülkesinde bir gece bir postahaneye vurudumuzda, beygir yoktur ve bir saat kadar elbette tevakkufunuz lâzım gelir, deyu cebren tehir eylediklerinden gösterdikleri

[1] - Mesaili siyasiye - Fransa kartonu (14) numaralı evrak meflularındandır. Eu vesikanın şifresiyle halli mevcut olup hallinin üzerinde «Paris canibinde olan Ametçi bey kulları tarafından tevarüd eden tahriratın hallidir» ibaresi yazıldı.

[2] Sırp prensi.

[3] Tahkik olunamadı.

mahalde fakat bir saat ikamet ile bir suları dahi içilmemiş iken otelde oturdunuz diyerek dört yüz kuruş kira alınmış olmasına ve alehusus Paris şehrinde ise şehre gelen erzaktan külliyyetlü gümrük ve rüsumat aldıkları cihetle her şeyin bahası ifrat mertebe gali olarak sair yerlerden ziyade masarif gideceği tebeyyün eylediğine ve kullarının yanımda ise epeyce kalabalık olup burada dahi sair devletler süferası misillü üniforma ile araba arkasında beraber gezdirmek ve maiyet memurlariyle ve gerek uşaklar ile çarşı ve pazara gitmek için zarurî üç dört adam istihdamı lâzım gelerek bunların bura usulünce mahiye ve mekûlâtı ve Avrupa kaidesinde Devleti Âliyye nişanı ile tanzim ettirilen üniforma bahaları ve sefaret malzemesinden olan pasaport ve adrese kâğıtları kalıplarının ve buraca lâzım gelen mühimmatı kırtasiyenin tanzimi ve Derisaadete ve Londraya gönderilen maruzat ve mekâtip için posta ücretleri ve sair umuru zaruriyye dahi hayli akçe ile hâsıl olduğuna ve iptida Parise vurduğumuzda ikamet olunan otelin bir aylık kirası Derisaadet hesabıyla yirmi kise miktarı olarak Fransa tarafından tahsis olunan sefarethaneye nakilden sonra bu kiradan kurtuluruz, gibi tahmin olunur ve sefarethaneye vazettikleri eşya ikramen konulmuştur zannolunur iken bir de naklolundukta dört yorgancı başısı tarafından verilen eşyanın şu senet mucibince mahiye kirası yedi yüz altmış ve kandilci başının her gece ikat edeceği kanadil için kezaik şehriye bâ senet beş yüz frank ve kapucunun ve sefarethane tathirine memur olan ferraşların mahiyeleri dahi şu kadar bu kadar ve bunlar hep kanunu devlet üzere yapılmış şeylerdir, dimiş ve birtakım kâğıtlar ibraz eylemiş olduklarından denaete hamlolunmamak ve sayei şevketvayei hazreti şehinşahîde sair devletler elçilerinden dahi geri kalınmamak için zarurî kabul olunup bu cihetle gösterdikleri mahiyeler ve kapucu ve ferraş gibi heriflerin mekûlâtı masarifi otel kirası kadar şeye balığ olduğundan bu suretten dahi menfaat hâsıl olmayacağı meydana çıktığına, velhasıl kulunuzun yanımda bulunan beş uşak ve bir aşçı ile Nuri Efendi [1] kulları ve uşağı ve tercüman efendi bendeleri ve oğlu ve uşağı cümlemiz on iki kişi olarak burada alınan hizmetkârlar ve salifüzzikir sefarethane hizmetçileri ve hentocu dahi münzam olduğu halde yirmi kişiye balığ olmasıyla bu kadar âdemın mekûlâtı ve zikrolunan mahiyeler ve masarifi saire ziyadece akçeye tevakkuf ideceği anlaşıldığına ve burada mütedavil olan frank tabir olunur beyaz akçe Derisaadet hesabıyla dört kuruştan birkaç para noksan gelir ise de burada âdeta kuruş itibarında olub kulunuza Viyanadan ve Paristen havale buyrulan yüz elli bin kuruşluk poliçe dahi cem'an otuz yedi bin bu kadar frank ederek bizim akçemizin

[1] Reşid Paşanın hemşirezadesi.

rub'u derecesine tenezzül eylediğine nazaran keyfiyyatı meşruhanın evvelce iş'arı lâzım gelmiş ise de mersum ايدرى قوتى her nasıl hizmetiniz olsa şöyle böyle gayret iderim, diyerek icabı takdirinde akçe vireceğini ima etmiş ve bu cihetle havale buyrulan akçe dahi kendisinden tamamen alınmıyarak iktıza ettikçe ceste ceste istifa ile şimdiye kadar sürüklenmiş olup her ne ise mersumun ol veçhile arzı hizmet itmesine aldanılarak her ne vakit akçe iktıza ider ise muktezayı ruhsat seniyyei hazreti şahane üzere ol vakit alınup Derisaadete poliçe çekilir mülâhazasıyla birdenbire tasdi'den ihtiraz olunmuş idi. Vaktaki havale buyrulan akçe bu aralık rehini hitam olarak Derisaadete poliçe çekilmek üzere biraz akçe ita eylemesi hususu -mumaileyh tercüman efendi vesatatiyle mersume ifade ittirildikte Alléon tarafından kâğıt olmadıkça akçe virilmek usullerine münafi olduğunu söylemiş ve sarraf Rothschild tarafından dahi nazikâne istimzaç ettirildikde ol dahi mahud zahîre bahasından dolayı Beç taraflarının iddiakerdeleri olan akçeye dair bir kâğıt ibraziyle bu husus bitirilir ise hediye olarak yuz bin frank vereceği vadisinde cevab vermiş ve badehu naçar kalındığından Derisaadette olan bezirgân Zaharaki'nin şeriki var ise andan alınmak tasavvuriyle Rusya elçisi tarafından bilmünasebe araştırılmış ise de bezirgâni mersumun şeriki olmadığından bu suret dahi uyamamış olup halbuki şimdiye kadar mahiye ne miktar masarîf ile idare olunacağı anlaşılammış ve berminvali meşruh bazı yeniden yaptırılan şeylerden dolayı dahi biraz ziyadece akçe gitmiş ise de şimdi mahiye ne miktar akçeye muhtaç olunacağı tebeyyün ederek bir kıt'a puslası dahi leffen hakipayı veliyyünniamilerine takdim kılınmış olmağla andan malûmu âlileri buyrulacağı veçhile kemali tesarruf ile idare bir mahda on bir bin franga, tevakkuf idüp bunun birazı ay başlarında verilmek ve bazan ay başında verilemediği halde ertesi ay başına tehir olunmak kabil olabilir ise de nısfı mertebesi ruzmerre peşin verilmeğe muhtac ve bu defa arizai âcizanemin hakipayı devletlerine vusuliyle poliçe gelmesi iki maha tevakkuf edeceği varestei kaydı ihticac olarak her ne hal ise üç bin beş yüz frank mikdarı kulunuzun mevcudum bulunup beş altı bin frank dahi mumaileyhima Nuri Efendi ve tercuman Efendi kulları bazı bildikleri tüccardan tedarik ile poliçe zuhuruna kadar peşin verilmesi lâzım gelen şeyler anınla idare olunmak ve kusur bazı esnaf parası mahiyeler dahi kimseye renk verilmiyerek ilişdirilmek üzere beynimizde karar verilmiş olup eğerçi mesleki âcizanem nezdi vâlayı veliyyünniamilerinde malûm olduğundan bu kadar akçe sarfından dolayı başka mâna verilmeyeceği bedihi ise de şayed hüsnü tasarruf ve idareye dikkat olunamamış gibi bir mülâhaza varid olur ve yahud atufetlu Namık Paşa Hazretlerinin masarîfine mukayese olunur ise Hüda

alfımdır, her bir şeyde iltizamı tasarruf ile ehveniyeti suretine bakılmakda ise dahi Frengistanın masarifi ağır olarak alelhusus şanı şevketnişanı hazreti şahaneyi gözetmek dahi farzı ayn olduğundan daha ziyade taklili masarifin çaresi bulunamayıp burada olan Rusya devleti elçisi Fransalunun yerlisinden ve varidatı kesire ashabından iken maiyeti memurlarının masarifinden başka yalnız kendisine devleti tarafından şehriye yirmi beş bin frank verilmekte vesair süferanın dahi ana göre olmak hasebiyle buranın masarifi keyfiyeti bu kazıyeden dahi anlaşılacağı ve mumailayh Namık Paşa Hazretlerinin topu yanında üç dört kişi bulunduğundan anın masarifini kıyas kabul etmeyip hususâ burada iptida kulunuzu ikamet elçisi gibi tutarak ziyade mahzuziyet ve hakkı acizane-mizde kemali hürmet ibraz olunup kulunuz dahi hasbelmaslaha başka suret gösterememiş olduğumdan ve her bar taamda Osmanlı yemeği yiyeceğiz diyerek Fransa ve İngilterelüden muteber âdemler dahi bulunduğundan bu keyfiyetlerden dolayı dahi masarifte fark ve tefavüt görüldüğü derkâr olup her ne ise zıkr olunan on bir bin frank buraca on bir bin kuruş demek ise de Derisaadet hesabınca kırk üç bin kuruşa yakın akçe edeceğinden Saltanatı Seniyyenin bunca masarifi lâyuhsâsı arasında bir de bu akçenin mütemadi verilmesi tecviz buyurulmadığı halde bu hususun üzerine buranın meşhud olan ahvaline göre bazı usul hatırı bendegâneme gelip şöyle ki Mehmed Ali bir vakittenberi burayı ve Londrayı Devleti Aliyye memurlarından hali bulduğundan kendisi envaı hiyeli şeytaniyyeye teşebbüs ile Avrupa'nın zihinlerini çevirmiş ise de şimdi tarafı Saltanatı Seniyyeden buraya ve Londraya sefirler tayin buyurulması cihetiyle yavaş yavaş tebdili lisan etmeğe başlayıp bir müddet dahi böyle giderek Devleti Aliyyenin mehasini amali ve Mehmet Alinin sui ef'ali bittedriç neşrü işaa olundukça bütün bütün Mehmet Ali tarafından teneffür ile Saltanatı Seniyyeye meyli küllileri memulünden başka meselâ Bavyera ve Wurtemberg devletleri gibi küçük devletlerin ve ezcümle Yunan hükûmeti cedidesinin bile her yerde elçileri bulunarak her bir politika maslahatlarına tahsili vukuf etmekte ve faraza birinin aleyhine bir şey tasavvur olursa anı çarçabuk duyup def'i çaresine çalışmakta olmalarına nazaran Devleti Aliyye gibi bir devleti fahimenin böyle politika maslahatlarının nezaketi vaktinde Londrada ve burada ve belki Peteresburgta ve Prusyada memurları bulunduğu surette hem politikaca menfaat olarak hem de bu memuriyetlerde bulunan bendegân ve maiyet memurları Avrupa ahvaline tahsili vukuf edecekleri bedihi ve hele burası ile Londrada birer memurun lüzumu zâhir ve celi olup kullarının dahi velinimeti âlem efendimize vüs'ü acizanem derecinde hüsnü hizmete çalışmaktan gayrı emelim olmadığından zaten derkâr olan liyakatsizliğime bakılmayıpta

her ne kadar müddeti ikametı çakeranem irade buyurulsa biliftihar icrayı memuriyete bezli iktidar edeceğim aşikâr ise de her halde tahfifı masarif suretine dikkat dahi farizaden olmağla burada hem bir memur bulunmak ve hem masarifi hafif olmak üzere mütaleai übeydanemin hülâsası şu vechiledir ki meselâ işbu tarihi arizai übeydanemden iki nihayet iki buçuk maha kadar meydanda olan pilitika maslahatlarının neticesi anlaşılıp ve sair sefarete terettüp eden şeyler dahi yani bazı lâzım gelen âdemlerin ve gazetecilerin celbi hususları ve sair mevaddı müteferria dahi yoluna konulup bu müddet içinde inşaallahü teala Cezayir maslahatına dair memuriyeti çakeranem dahi ilân olunarak bitevfikîhi tealâ Devlet Aliyyenin dilhabi âlisi veçhile maslahat bittiği halde hemen senetleşmek lâzım geleceği misullû faraza bu maddeye terettüp edecek şeraitten bazıları tesviye kabul edip de birazı ilişikler istizane muhtaç kaldığı takdirde maslahat o dereceye geldikten sonra o makule mevaddı cüz'iyeye için burada vakit geçirilmiyerek sonradan herbir suretle tanzim ettirilmek kabil olacağını ve hususu mezburun maazallahütaalâ bir suubet tarafı runüma olduğu halde ol vakit burada durulmak hiçbir faide vermeyeceği mülâhazatına göre meselâ iki buçuk mahtan sonra avdeti çakeraneme mahfiyyen ruhsatı seniyye erzan buyurularak burada tercüman Ruhüddin Efendi kullarının maslahatgüzarlık ile kalması emrû fermanı hazreti şehinşahiye tevafuk eder ise çünkü efendii mumaileyh müstakimületvar bir kulları olarak lisanasına olması cihetiyle ahvali ecnebiyyeye vukufu zatisi olup buraya vürudu çakeranemden beru maslahatın içinde bulunması cihetiyle her bir hale ve Devleti Aliyyenin kullandığı politika lisanına dahi vâkıf olduğundan kendisine tarifi lâzım gelen meslek ve usulden ayrılmıyarak işe yarayacağı ve mumaileyhin ol vecihele memuriyeti takdirinde oğlu ve uşağıyla beraber üç kişi olarak Fransa hizmetkârlarından dahi bir iki âdem istihdam edildiği halde şehiriye üç bin frank tahsisıyla idaresi mümkün olacağından her cihetle ehveniyet olacağı aşikâr olduğundan ve burada bir hususun istizanı lâakal iki maha tevakkuf eylediğine binaen her bir ahval lâyıkiyle malûmu aileleri buyrularak ana göre hareketi übeydanem emrû irade buyurulmak mütalasiyle uzun uzun beyanı hale iptidar kılınmış olmağla berminvali muharrer iki buçuk mahtan sonra avdeti çakeranemle mumaileyh tercüman Efendi kollarının maslahatgüzarlık ile kalması muvafıkı maslahat olduğu halde ana göre efendii mumaileyhe itimatname şeklinde olmak üzere bir kıt'a tahriratı resmiyye ile kendisine mucibi tezayüdü itibar olmak için hacelik rütbesi ihsan ve berminvali muharrer şehriye üçer bin frank tahsisine müsaadei seniyye erzan buyrulmak lâzım geleceği misillû çakerlerine dahi olvakte kadar teraküm edecek ve bunu tediye etmek için hesabı meşruh üzere iki buçuk mahta iktıza edecek yirmi yedi bin beş yüz frank ile beraber

çünkü avdette iktıza eden arabalar mevcut olarak karantine ve mihmandar masarifi gibi şeyler dahi olmayacağından yol masarifi için on beş bin frank miktarı akçe kifayet edeceğinden ceman kırk iki bin beş yüz frangın maazallahütâalâ ecnebi memleketinde bir güne zül ve nakisaya giriftar olunmamak için bir an akdem irsali ve faraza daha biraz müddet ikameti çakeranem irade buyrulduğu halde dahi gurrei recebi şeriften itibaren şehriye on bir bin frank tahsisi herhalde müstağrakı lütfu ihsanı olduğumuz velinimeti âlem Efendimizin eltafi seniyye ve inayeti aliyyei mülûkânelerine menut ve vabeste olup eğerçi bu miktar akçe inayeti behiyyei hazreti padişahiye nisbetle zurrei naçiz kabilinden ise de kulları böyle şeylere pek sıkıldığımdan Huda bilir eğer iktidarım olsa veyahut sarrafım kullarına deynim olmasa veyahut diyarı islâmiyye gibi olup ta istidanenin tarıkı bulunsa hiç bu tacizleri etmiyeceğim nezdî valâyi veliyyüniamilerinde malûm ola:ak işbu arizai acizanem dahi resmî surette olmayıp fakat zatı valâyı hazreti kethüdai ile cenabı muallâ elkabı veliyyüniamilerinin malûmu alileri buyrulurak ana göre mes'ulâtı kemteraneme istihsali müsaadei seniyye buyrulmak emeliyle terkım ve takdimine iclisar kılındığı inşaallahütâalâ rehini ilmi alileri buyruldukta herhalde emrûferman hazreti menlehülemdir.

7 recep 1250

Mustafa Reşit